

PLAVUŠA I PLAVUŠAN²⁵⁷

1. Uvod

U ovome se poglavlju na primjeru riječi i izraza kojima se označuje osoba plave/ /svijetle kose (s posebnim obzirom na riječi *plavuša* i *plavušan*) pokazuje koje podatke leksikograf, kad je riječ o specifičnoj skupini izraza koji označuju stereotipizirane pojmove, dobiva iz skica riječi i s kojim se problemima suočava pri njihovoj interpretaciji. Posebno se na temelju riječi koje označuju osobu određene boje kose pokazuje kako se iz gramatičke (tvorbene) strukture nekih riječi mogu iščitati u njoj pohranjeni stereotipi i, primjerice, slika spolne/rodne (ne)ravnopravnosti u određenome društvenom trenutku.

U rječničkoj se definiciji donosi denotativno značenje riječi/izraza.²⁵⁸ Na temelju toga značenja utvrđuju se i značenjski odnosi među riječima.²⁵⁹ Iako je riječ o osnovnome leksikografskom načelu, obrađivač se rječničke građe, osobito suočen s lako dostupnim i iscrpnim podatcima o kolokacijskome potencijalu rječničke jedinice²⁶⁰ i kontekstu u kojemu je potvrđena²⁶¹, a u kojima je pohranjeno (i) njezino konotativno značenje, suočava s činjenicom da bi rječnik trebao sadržavati i podatke

---

²⁵⁷ Ovo se poglavlje djelomično temelji na radu Hudeček 2021.

²⁵⁸ „...dictionaries have to confine themselves to telling us what words denote, not what they connote – otherwise they would become unmanageably, perhaps impossibly, large.” (<https://oed.hertford.ox.ac.uk/literary-sources/literary-issues/connotation-vs-denotation/>)

²⁵⁹ Jasno je, naravno, da iako imaju isto denotativno značenje, jedinice koje, primjerice, stoje u odnosu sinonimije nisu zamjenjive u svim kontekstima. Međutim, donošenje denotativnoga značenja rječničke jedinice nužno je za uspostavu hijerarhijskih semantičkih sustava.

²⁶⁰ O kolokacijama u *Mrežniku* vidi Hudeček i Mihaljević 2020a te u poglavlju *Kolokacije*. Imenice koje se najčešće pojavljuju uz pridjev u mikrostrukтури osnovnoga *Mrežnikova* modula donose se u kolokacijskome bloku i uvode pitanjem *Tko/Što je x?*, npr. *Tko je plavokos?* Pridjevi koji se najčešće pojavljuju uz neku imenicu navode se pod pojedinim značenjima imenice u kolokacijskome bloku i uvode se pitanjem *Kakav je x?*, npr. *Kakva je plavuša?*

²⁶¹ Usp. npr. Keith (2007: 1047): „The connotations of a language expression are pragmatic effects that arise from encyclopaedic knowledge about its denotation (or reference) and also from experiences, beliefs, and prejudices about the contexts in which the expression is typically used.” te Hanks (2016: 122): „The next question that definers must ask themselves concerns context: phraseology and frames. How far should a dictionary definition go in taking account of (a) collocations (the context in which the word is used) and b) semantic frames (the real-word context in which a word is used, wheather or not that concept is reflected in the collocates found in a large corpus)?”

o konotativnome značenju riječi.²⁶² Ono se pri izradi rječnika prepoznaje u prvome redu u kolokacijskome potencijalu riječi ili izraza, odnosno u kontekstu u kojemu se riječ pojavljuje.

Riječi koje se podudaraju u denotativnome, često se razlikuju u konotativnome značenju, što se najlakše iščitava iz njihova kolokacijskoga potencijala (npr. *vatra* (*logorska, lagana, umjerena*) i *oganj* (*pakleni, neugasiv, vječni*), *dom* (*obiteljski, roditeljski, topao*) i *ognjište* (*pradjedovsko, spaljeno, stoljetno, vjekovno*) i uporabnome (funkcionalnome) protegu, primjerice kad se jedan od članova općejezičnoga sinonimnoga para upotrebljava kao stručni naziv te razvija i u općemu jeziku, u većoj ili manjoj mjeri, kolokacijski potencijal različit od kolokacijskoga potencijala člana sinonimnoga para koji nije stručni naziv.

Stereotipi su široko rasprostranjena uvjerenja o kakvoj skupini koja se projiciraju na svakoga njezina pripadnika. Stereotipizacija se odražava u konotativnome značenju riječi, koje katkad postaje njezino preneseno značenje. Primjerice, riječ *maćeha* u hrvatskim jednojezičnim rječnicima ima definiciju koja je određuje kao očevu ženu njegovoj djeci iz prethodnih brakova. Kolokacije koje se najčešće pojavljuju uz riječ *maćeha* u osnovnome su značenju *loša, ljubomorna, okrutna, zla, zločesta*, odnosno konotativno značenje te riječi izraz je negativne stereotipizacije toga pojma. Stoga se uz to značenje donosi uporabna napomena, vidi 1. primjer. Na temelju korpusnih podataka u *Mrežniku* je uz osnovno uvedeno i preneseno (pogrdno) značenje riječi *maćeha*, a dodatan je razlog za to bio i činjenica da se značenje pridjeva *maćehinski* oslanja isključivo na preneseno značenje riječi *maćeha* (uz imenice: *odnos, ponašanje, tretman, politika*), vidi 1. i 2. primjer.

1. primjer: Obrada imenice *maćeha*

mắchea im. ž. (G mắchē, DL mắchei, V mắcheo, A mắchēu, I mắchēm; mn. NAV mắchehe, G mắchēhă, DLI mắchēhama)

1. Maćeha je očeva žena njegovoj djeci iz prethodnih brakova.

Nakon nekoliko godina vraća se u stari kraj živjeti k ocu i maćehi.

Zanima nas kakva su prava maćehe vezana na doživotno pravo plodouživanja?

Riječka gradska vlast ponaša se prema svojim građanima kao maćeha.

Snjeguljičina maćeha simbol je samoljubivosti.

Da rezimiram, imam veliku porodicu: majku, očuha, bivšeg očuha, 3 bivše maćehe, imala sam 2 pobabe (ne znam kako bih ih drukčije nazvala), koje su nažalost umrle, imam polubrata i njegovu polusestru i polubrata...

Kakva je maćeha? bivša, pokojna; loša, ljubomorna, okrutna, stroga, zla, zločesta; Pepeljugina, Snjeguljičina

Koordinacija: očuh i maćeha, otac i maćeha; majka ili maćeha

MUŠKO: očuh

²⁶² Osobito je to važno za rječnike namijenjene osobama koje uče jezik, usp. Keith (2007: 1047): „For instance the connotations of English *octopus* and the Japanese translation equivalent *tako* are very different: an octopus is a sinister, alien creature; tako is edible and endearing. Connotation is intimately involved with notions of appropriateness in language use; i.e. with pragmatic effect.”

◦ Negativna stereotipizacija pojma maćehe vidi se u pridjevima koji se najčešće u korpusima pridružuju imenici *maćeha*, a osobito jasno uz pridjev *prava*, koji je čest pokazatelj stereotipizacije, npr. *Sjećam se da je kći spavala satima poslije te prve bočice i ja sam se osjećala kao prava maćeha jer sam imala osjećaj da sam nepotrebno mučila i izgladnjivala svoje dijete.*; *Prema njemu i njegovu starijem bratu Josipu bila je ta nova mati u nečem dobra mati, ali u mnogom im je bila prava maćeha.*

2. pren. pogr. Maćeha je osoba ili organizacija koja se za koga ili što ne brine i ne zalaže onako kako bi trebala.

Znamo isto tako da na pomorcima svi žele zaraditi. I tvrtke i agenti i država, koja im je u našim prilikama prava maćeha, kada su u pitanju, primjerice, mirovinsko i zdravstveno osiguranje.

TVORENICE: maćehin, maćehinski

Kolokacijska baza hrvatskoga jezika:

http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=ma%C4%87eha&search_type=basic

2. primjer: Obrada pridjeva *maćehinski*

maćehinski prid. (G *măcehînskôg(a)*; ž. *măcehînskă*, s. *măcehînskô*)

Maćehinski je koji odražava da komu nije stalo do koga ili čega.

Mislio je da ga u maćehinskom odnosu Zagreba prema otocima više ništa ne može iznenaditi.

Ovakvo maćehinsko ponašanje države govori o kratkovidnosti i nedostatku strategije političkih elita.

Što je maćehinsko? odnos, ponašanje, politika

TVORBA: maćehin-ski

Iako tvoren od imenice *maćeha*, značenje pridjeva *maćehinski* ne odražava vezu s njezinim osnovnim značenjem. Definicije poput onih koje se mogu naći u rječnicima, npr. HJP: ‘koji je svojstven maćehi i maćehama’, tvorbene su definicije koje ne odražavaju pravo nego tvorbeno (i potencijalno, ali nepotvrđeno) značenje. U VRH-u se donosi razvedeno značenje ‘1. koji se odnosi na maćehe (*maćehinska briga*), 2. koji je svojstven maćehi (*maćehinski postupak*)’, a u prenesenome se značenju (*maćehinska vlast*) upućuje na pridjeve *nemilosrdan*, *nepravedan*. Međutim, u *hrWaC-u* i u *Hrvatskoj jezičnoj riznici* nema potvrda za druga značenja osim za ono koje se u VRH-u označuje kao preneseno. Pridjev *maćehinski* u *Mrežniku* se definira: *Maćehinski je koji odražava da komu nije stalo do koga ili čega.*, odnosno definicija korespondira s prenesenim značenjem riječi *maćeha*.²⁶³

Ti primjeri pokazuju da konotativno i preneseno značenje nije uvijek jednostavno razlučiti te da konotativno značenje može postati preneseno značenje koje se bilježi u

²⁶³ Otvara se i pitanje treba li takvo značenje, odnosno značenje izvedenice koje korespondira s prenesenim značenjem riječi od koje je izvedena (a jedino je potvrđeno značenje) označiti kao preneseno, odnosno označuje li se u tome slučaju značenje kao preneseno u odnosu na potencijalna, ali nepotvrđena značenja koja korespondiraju s osnovnim značenjem riječi od koje je tvorenica izvedena. To je pitanje osobito aktualno kod mnogih priloga nastalih od srednjega roda pridjeva koji su značenjski povezani samo s prenesenim značenjem pridjeva, npr. kod priloga *gorko* (plakati), *kiselo* (se nasmiješiti), *masno* (lagati, platiti), *slatko* (izgledati, smijati se, pojesti što) itd.

rječniku. Primjeri su za to riječi u kojima su izraženi etnički stereotipi (npr. *balkanac*, koja se i pravopisno razlikuje od etnika *Balkanac*)²⁶⁴, nazivi za životinje (*magarac*, *svinja*, *konj*, *kokoš*, *guska*, *koza*) u kojima se stereotipi o životinjama osobito očituju pri nazivanju ljudi nazivima životinja, vidi poglavlje *Prenesena značenja na primjeru naziva za životinje*.²⁶⁵

U ovome će se poglavlju posebna pozornost posvetiti stereotipiziranim pojmovima koji se označuju s više jezičnih znakova istoga sadržaja i različitoga izraza, odnosno sinonimima. U kolokacijskome potencijalu takvih riječi ili izraza vidi se da se stereotipi povezani s istim pojmom ne izražavaju nužno svim riječima ili izrazima koji stoje u sinonimnome odnosu (označuju taj pojam), pa se, primjerice, u nekima odražavaju pozitivni, a u nekima negativni stereotipi povezani s istim pojmom.

Na temelju primjera riječi kojima se označuje osoba plave kose u ovome će radu u središtu pozornosti biti ove tri teme:

- korpusni podatci o riječima koje izražavaju stereotipizirane pojmove i njihova interpretacija
- gramatikalizacija stereotipa
- leksikografski pristup riječima i izrazima koji označuju stereotipizirane pojmove, osobito onima koji označuju društveno neprihvatljive stereotipe te njihova obrada u *Mrežniku*.

2. Što skice riječi govore o stereotipima?²⁶⁶

2.1. Plavokosa žena/djevojka/djevojčica; plavokosi dječak/mladić/muškarac

Za daljnju je razradu važno napomenuti da je *Mrežnik* korpusno utemeljen, a ne korpusom vođen rječnik²⁶⁷ te da obrađivač ima slobodu procjene podataka dobivenih iz korpusa te prikupljanja podataka (npr. primjera) i iz drugih izvora.²⁶⁸ Pojam plavokose osobe ostvaruje se u jeziku s pomoću izraza koji (osim izraza *plavokosa osoba*, *plavokoso dijete*) označuju i o kojemu je spolu osobe riječ; žensku osobu označuju jednorječni izrazi *plavuša*, *plavka*, *plavojka*, *plava* (pridjev u imeničkoj funkciji, obično u oslovljavanju) te *bjonda*, *bjondina*, *bjondinka* (prema tal. *biondo*), *blonda*, *blondina*,

²⁶⁴ Usp. i Blagus Bartolec (2015: 33) te Tanasić (2010: 117–118).

²⁶⁵ Usp. Halupka-Rešetar i Radić 2003. Zanimljivo je da se neke izvedenice od tih imenica (u pravilu uvećanice) odnose gotovo samo na ljude (npr. *kravetina*, *gusketina*, *kozetina*), vidi Matijević 2021. te poglavlje *Prenesena značenja na primjeru naziva za životinje*.

²⁶⁶ Prikazi koji slijede temelje se na podacima dobivenim iz *Hrvatskoga mrežnog korpusa hrWaC-a*.

²⁶⁷ Korpusno utemeljen rječnik (*engl. corpus based dictionary*) rječnik je u kojemu se obrađivač služi korpusom, ali može slobodno procijeniti što treba unijeti u rječnik te rječnik može po potrebi dopunjavati i riječima iz drugih izvora te kolokacijama i značenjima koji nisu potvrđeni u korpusu, za razliku od korpusom vođenoga rječnika (*engl. corpus driven dictionary*), u kojemu se obrađivač služi isključivo korpusom, pa se u rječniku nalazi samo ono što se nalazi u korpusu (vidi *Pojmovnik e-leksikografije* <http://ihjj.hr/mreznik/page/pojmovnik/6/>).

²⁶⁸ U slučaju *Mrežnika* tomu se pribjegava samo u slučajevima u kojima korpus ne daje potvrde za značenje za koje obrađivač zna da je ovrjeno, vidi Hudeček i Mihaljević 2018.

blondinka (prema njem. *blond*) te višerječni izrazi s imenicom koja označuje žensku osobu i pridjevom *plavokosa* te *blonda*, *blond* (nesklonjivi pridjev); mušku osobu označuju jednorječni izrazi *plavušan*, *bjondo* te višerječni izrazi s imenicom koja označuje mušku osobu i pridjevom *plavokos* te *blond*, *blondi*. Svaka od tih riječi i izraza pojavljuje se u specifičnome kontekstu te im se i kolokacijski potencijal razlikuje. U središtu ovoga rada bit će riječi kojima se označuje osoba svijetle kose s osnovom *plav* odnosno izrazi s pridjevom *plavokos*. Osobito ćemo se usredotočiti na imenice *plavuša* i *plavušan*, koji imaju bitno različitu konotaciju od izraza *plavokosa djevojčica*/ *djevojka*/ *žena* te *plavokosi dječak*/ *mladić*/ *muškarac* te koji unatoč tvorbenoj povezanosti i simetričnomu denotativnom značenju imaju posve različit kolokacijski potencijal, što je posljedica njihova izražavanja različitih stereotipa povezanih s pojmovima koje označuju.

1. tablica: Riječi s osnovom *plav* i izrazi s pridjevom *plavokos* kojima se u hrvatskome jeziku označuju ženska i muška osoba plave/svijetle kose

žensko	muško
<i>plavuša</i>	<i>plavušan</i>
plavokosa djevojčica, plavokosa djevojka, plavokosa žena	plavokosi dječak, plavokosi momak/mladić, plavokosi muškarac
(plavka, plavojka)	

Riječi i izrazi čije je značenje u pravilu neutralno ili imaju pozitivnu konotaciju otisnute su u 1. tablici obično, riječi koje često odražavaju stereotipe o tjelesnoj privlačnosti i nevelikoj inteligenciji (*plavuša*) te o nedovoljno izraženim značajkama koje se obično smatraju prototipno muškima (*plavušan*) otisnute su kosim slovima. U zagradama se nalaze ostale izvedenice s osnovom *plav* kojima se označuju osobe svijetle/plave boje kose.

Skice riječi za pridjev *plavokos* pokazuju da se on češće nalazi uz imenice koje označuju žensku osobu nego uz one koje označuju mušku osobu. Ako se najčešće imenice koje se pojavljuju uz pridjev *plavokos* okupe s obzirom na to označuju ili mušku ili žensku osobu²⁶⁹ te unutar te podjele okupe u skupine ovisno o tome označuju li:

- A žensku ili mušku osobu određene dobi
- B žensku ili mušku osobu određenoga zanimanja
- C žensku ili mušku osobu specifičnoga izgleda ili ponašanja
- D drukčije određenu žensku ili mušku osobu (vidi 2. tablicu),

²⁶⁹ Od imenica češće potvrđenih uz pridjev *plavokos* spolno/rodno su (naravno, ne u gramatičkome smislu) neutralne imenice *anđeo*, *čovjek* i *osoba*.

može se primijetiti da se tako dobiveni popisi imenica kojima se uz pridjev *plavokos* označuje muška ili ženska osoba razlikuju u dvama osnovnim elementima:

- dobro je potvrđena uporaba pridjeva *plavokos* uz profesijske imenice kojima se označuje ženska osoba (skupina B), dok u skicama riječi nije zabilježena njegova uporaba uz profesijske imenice kojima se označuje muška osoba
- dobro je potvrđena uporaba pridjeva *plavokos* uz imenice koje označuju ženske osobe specifičnoga izgleda ili ponašanja (skupina C), dok je uz takve imenice koje označuju mušku osobu pridjev *plavokos* u skicama riječi zabilježen samo uz imenicu *ljepotan*.

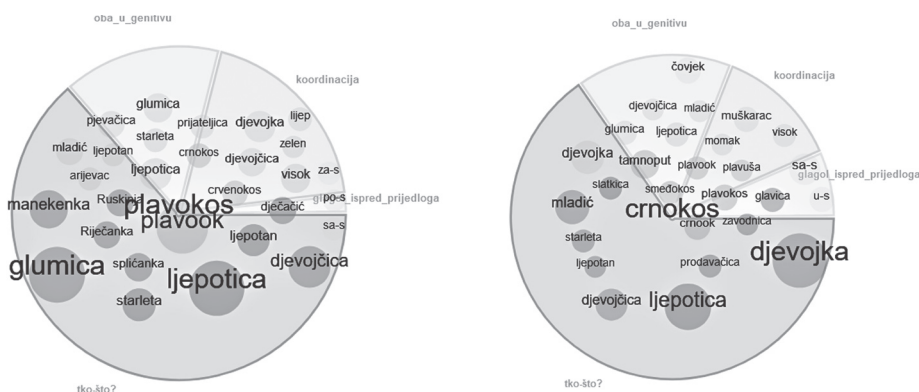
2. tablica: Najčešće imenice potvrđene u *hrWaC-u* uz pridjev *plavokos* razvrstane s obzirom na to označuju li žensku ili mušku osobu A određene dobi, B određenoga zanimanja, C specifičnoga izgleda ili ponašanja, D ostalo

	žensko	muško
A	djevojčica, djevojka, djeva, žena	dečko, dječčić, dječak, mladić, momak, muškarac
B	starleta, glumica, manekenka, studentica, pjevačica, voditeljica, striptizeta, oskarovka, konobarica	
C	ljepotica, slatkica, seks-bomba, zavodnica	ljepotan
D	Riječanka, Ruskinja, Splitska, Švedanka; Ivana, Petra	arijevac

Ti podatci upućuju na opće spolne/rodne stereotipe o ženama i muškarcima. Većina primjera uporabe pridjeva *plavokos*, ali i *crnokos*, *smeđokos*, *riđokos* te *plav*, *crn*, *smeđ*, *riđ*²⁷⁰ (kad označuju boju kose) odnosi se na žene (iscrpnije u Hudeček 2022.). Zanimljivo je i da kad je riječ o pridjevu *crnokos*, gdje bismo zbog stereotipizirane slike plavokose žene i crnokosoga muškarca kao nositelja osobina koje se tipično smatraju poželjnim za pripadnike ženskoga i muškoga spola²⁷¹ mogli očekivati znatno veću pojavu imenica koje označuju osobu muškoga spola, korpusni podatci pokazuju da to nije tako te da se i uz pridjev *crnokos* najčešće upotrebljavaju imenice koje označuju žensku osobu, vidi 1. sliku.

²⁷⁰ Često i poimeničeno, osobito u govoru.

²⁷¹ Beddow 2011: 13: „Hair colour preference does appear to be affected by gender. Feinman and Gill (1978) conducted a study of 482 female participants and 549 male participants to examine hair colour preferences of the opposite sex. Male participants tended to prefer blonde female targets, whereas female participants tended to prefer dark-haired male targets.”

1. slika: Grafički prikaz (u *Sketch Engineu*) najčešćih imenica uz pridjeve *plavokos* i *crnokos*

Ako dalje analiziramo skupinu A: *plavokosa djevojčica/djevojka/žena*, skice riječi daju sljedeće podatke: pridjevi uz koje se najčešće (prema podacima iz skica riječi) pojavljuju izrazi *plavokosa djevojčica*, *plavokosa djevojka* i *plavokosa žena* su: *prekrasna*, *plavooka*, *ljupka*, *slatka*, *nježna*, *plaha* (o plavokosoj djevojčici); *simpatična*, *pjegava*, *vitka*, *prelijepa*, *vedra*, *naivna*, *jedra*, *krhka* (o plavokosoj djevojci); *mlada*, *prekrasna*, *sitna*, *u x-im godinama*, *uredna*, *umirujućega glasa*, *privlačnoga izgleda* (o plavokosoj ženi). Plavokosi dječak, plavokosi mladić i plavokosi muškarac najčešće se opisuju ovako: *nježan*, *malen*, *plavook*, *krhak*, *prekrasan*, *eteričan*, *sanjiva pogleda* (o plavokosome dječaku); *nježan*, *lijep*, *višljast*, *zgodan* (o plavokosome mladiću), *u x-im godinama*, *visok*, *mlad*, *lijep*, *nježan* (o plavokosome muškarcu). Potvrđuje se pozitivan stereotip o plavokosim osobama opisan u Clayson i Maughan (1986: 811): „Blond females were seen as beautiful, pleasant and extremely feminine. Blond males were seen as strong, active, pleasant, successful and good looking.” Taj stereotip odgovara metafori DOBRO JE SVJETLO, koja pripada metaforama blagostanja i koju možemo pronaći u bazi *Repozitorija metafora hrvatskoga jezika*, bazi predodžbenih shema, kognitivnih primitiva, okvira, konceptualnih metafora i metonimija te njihovih jezičnih i drugih ostvaraja.²⁷²

2.2. Plavuša i plavušan

U većini se rječnika *plavuša* definira kao ‘plavokosa žena, žena plave kose’, vidi 3. poglavlje, a *plavušan* kao ‘plavokosi muškarac, muškarac plave kose’. Međutim, pogleda li se koji se pridjevi najčešće nalaze uz te dvije imenice, može se vidjeti da se oni u oba slučaja, iako na različite načine, razlikuju od pridjeva koji se nalaze uz izraze *plavokos* + *imenica značenja* ‘muška/ženska osoba određene dobi’. Njihova se konotativna značenja bitno razlikuju te se ne može izbjeći pitanje koje smo već postavili: Daje li se u rječniku dostatna informacija samo bilježenjem denotativnoga

²⁷² Više vidi na stranicama projekta *Repozitorij metafora hrvatskoga jezika* <http://ihj.hr/metafore/>.

značenja.²⁷³ U skicama riječi može se vidjeti da se riječi *plavuša*, kad označuje odraslu žensku osobu, najčešće pridružuju pridjevi koji se odnose 1. na (privlačan) fizički izgled 2. na (nisku) inteligenciju, a riječi *plavušan* pridjevi koji se odnose na fizički izgled (ali koji se tipično ne upotrebljavaju za opis fizičkoga izgleda muškarca). Dakle, kad je riječ o *plavuši* i *plavušanu*, nema paralelizma između stereotipa koje odražavaju (vidi 3. tablicu).

3. tablica: Najčešći pridjevi²⁷⁴ koji se prema podacima iz skica riječi pojavljuju uz imenice *plavuša* i *plavušan*

plavuša		plavušan
prsata, zanosna, sisata, platinasta, seksi, dugokosa, dugonoga, silikonska, fatalna, atraktivna, bujna, zamamna, pohotna	glupa priglupa praznoglava	nakvarcan, zgođušan, geliran, natapiran, tanašan, plavook, ljepuškast, dugokos, nabildan

U radu *Hair Colour Stereotypes and Their Associated Perceptions in Relationships and the Workplace* M. Beddow (2011: 12) osvrće se na istraživanje koje je pokazalo ovaj stereotip o ženskim osobama plave kose: „Previos research has shown that people associate positive and negative personality with certain hair colours. Participants view blondes as attractive but dumb, brunettes as studious and competent, and redheads as smart but temperamental.”, odnosno drukčiji od naprijed spomenutoga, o kojemu pišu Clayson i Maughan (1986.). Stereotip o odrasloj ženskoj osobi plave kose očito se raslojava u dva podtipa. Zanimljivo je da se u hrvatskome jeziku prvi, pozitivni stereotip izražava mnogo češće jednim (*plavokosa djevojka/žena*), a drugi, negativni, drugim jezičnim izrazom (*plavuša*). Nije vjerojatno slučajno ni da se u

²⁷³ Usp. Hanks (2016: 95): „The meaning of a word is very often determined to a great extent by its context of use, usually in ways that dictionaries say little or nothing about.” Hanks dalje postavlja ključno pitanje: „(...) should lexicographers be willing to abandon the unachievable dream of defining word meaning in terms of necessary and sufficient conditions and look instead at the facts of words in use?” Hanks također ističe nužnost da se u rječniku naglase okolnosti u kojima se potencijalno značenje neke riječi ostvaruje (2016: 117) te otvara složeno pitanje, koje je i ključno pitanje pri uspostavi rječničkih definicija, o tome koliko duboko u raščlambi značenja jezične jedinice leksikograf treba ići te u kojoj mjeri pritom treba uzimati u obzir njezin kolokacijski potencijal, odnosno kontekst u kojemu se riječ upotrebljava (2016: 122). Hanks također ističe i da leksikograf ne bi trebao ignorirati uporabne činjenice (2006: 10): „(...) a natural language is a system of rule-governed choices. Most choices are governed by the rules of normal syntax and normal collocations, which are described in a pattern dictionary. Figurative and other unusual uses are governed by ‘exploitation rules’, according to which speakers and writers can exploit the conventional norms of patterns for rhetorical effect.” U *Mrežniku* se podatci o kolokacijskome potencijalu riječi donose u kolokacijskome bloku, podatci o kontekstu s pomoću primjera te podatci o uporabi u uporabnoj napomeni te s pomoću uporabnih i stilskih oznaka.

²⁷⁴ Kod imenice *plavušan* riječ je u pravilu o po jednoj potvrdi navedenih pridjeva (imenica je u *brWaC-u* potvrđena samo 88 puta).

naprijed danome citatu iz Clayson i Maughan spominju *blond females* i *blond males*, a u navodu iz Beddow *blondes*, odnosno da se raslojenost stereotipa u dva podtipa (vidi 4. tablicu) i u nekim drugim jezicima može pratiti i u dvama izrazima istoga pojma. U tome je posve sigurno velika uloga viceva u kojima se spominje isključivo riječ *plavuša/blonde*²⁷⁵ i kojima se potencira stereotip o nevelikoj inteligenciji.

4. tablica: Stereotipi povezani sa ženskom osobom plave kose s obzirom na izraz kojim se označuje

plavokosa djevojčica/djevojka/žena	plavuša
nježnost krhkost ljepota smirenost pouzdanost	fizička privlačnost nevelika inteligencija

Uz riječ *plavušan* najčešće se, kako pokazuje 5. tablica, pojavljuju pridjevi koji upućuju na (po uobičajenom mišljenju za muškarca pretjeranu) posvećenost izgledu. Konotacija te riječi također je drugačija nego konotacija izraza *plavokosi mladić/muškarac*. Dok se, kad je riječ o dječaku, riječ *plavušan* upotrebljava kao odmilica²⁷⁶, za odrasloga se muškarca ona nerijetko upotrebljava kako bi se izrazio podsmijeh, u podrugljivome kontekstu, te se njome naznačuje da onaj o kojemu je riječ nema izražene one osobine koje se tradicionalno očekuju od muškaraca. Napominjemo da bi u iscrpnijemu istraživanju uporabe te riječi u obzir trebalo uzeti i spol govornika; ako je govornik žena, riječ *plavušan* i za mladića ili muškarca upotrebljava se u pravilu u pozitivnome kontekstu²⁷⁷, ako je govornik muškarac, kontekst je u pravilu podrugljiv²⁷⁸. Pridjevi koji se pojavljuju uz riječ *plavušan* prema skicama riječi i podatcima iz *hrWaC-a* su: *raspekmežen*, *nakvarcan*, *zgođušan*, *geliran*, *nosat*, *crnomanjast*, *natapiran*, *tanašan*, *plavook*, *nabildan*, *ljepuškast*, *dugokos*, odnosno pridjevi koji se odnose na fizički izgled. Usporedivo sa zapaženim kolokacijskim

²⁷⁵ S obzirom na to da su spomenuta istraživanja provedena u razmaku od 25 godina, i to se može smatrati važnim u komentiranju njihovih rezultata: pitanje je, primjerice, jesu li vicevi o plavušama bili jednako aktualni sredinom osamdesetih godina prošloga stoljeća kao u prvome desetljeću 21. stoljeća.

²⁷⁶ Npr. *Toliko sličnosti sam pronašla u tvom sinu sa svojim Markom, on je također mali plavušan, voli se gledati u ogledalo... kad ima finu robu na sebi onda je sav ponosan... voli sam ići u lift i iz lifta... obožava slikovnice... već zna većinu životinja prepoznati u omiljenoj slikovnici... samo je naš Marko lijen za pričanje pa još ništa ne govori, samo sloguje ma-ma, ba-ba...*

²⁷⁷ Npr. *Ne ulazim sad u kompetencije, nego čisto onako ženski, odokativno, šesnije ga je vidjeti. Nekako je interesantnije čitat po novinama o plavookom plavušanu, ima li tetovažu na lijevom ili desnom ramenu, je li kupio novi motor i kožnjak, nego tražiti erotsku metaforu u uvelim krizantemama...*

²⁷⁸ Npr. *Ja sam filmofil i ne dozvoljavam ikakvo ometanje kad se ugase svjetla. Na svu sreću ljubavni zanos brzo prolazi kad gledate raspekmeženog natapiranog plavušana kako cmizdri na muškom ramenu, kako se tuži mami i osvaja svijet.*

potencijalom izraza *plavokosa djevojka/žena* i *plavuša*, i tu se može zaključiti da se različiti stereotipi o plavokosim muškim osobama pohranjuju u hrvatskome jeziku u dvama izrazima te da se za razliku od pozitivnoga stereotipa povezanoga s plavokosom odraslom muškom osobom izrazom *plavušan*, kad se upotrebljava za mladića ili muškarca, izražava (dijelom ovisno i o govorniku) negativna stereotipizacija.

5. tablica: Stereotipi povezani s muškom osobom plave kose s obzirom na izraz kojim se označuje

plavokosi dječak/mladić/muškarac	plavušan
nježnost ljepota	usredotočenost na izgled (često u podrugljivome kontekstu)

Činjenica da se isti pojam može izraziti dvjema jezičnim jedinicama, pri čemu se jedna od njih pojavljuje u kontekstima u kojima se u pravilu pokazuje negativna stereotipizacija pojma koji označuje, a druga u kontekstima u kojima je ona pozitivna ili neutralna, u svakome slučaju različita od prve, otvara i potrebu promišljanja veze između sadržaja koji odražava negativan stereotip i izraza jezičnoga znaka, vidi 3. poglavlje.

2.3. Pridjevi *pravi*, *jedan*, *obični* kao identifikator stereotipa

Pri pretraživanju korpusnih podataka za potrebe *Mrežnika* dobrim se identifikatorom stereotipiziranih pojmova pokazao pridjev *pravi* (i u izrazu *pravi pravcati*) te pridjev *običan* (i *jedan običan*) te pridjev *jedan*, koji se u pravilu pojavljuje iza riječi koja označuje stereotipizirani pojam.²⁷⁹

Prava plavuša ženska je osoba prirodne plave boje kose. Osim toga, pokazuju korpusne potvrde, to je i ženska osoba koja osim što ima plavu kosu ima i neveliku inteligenciju: glupa (plavokosa) ženska osoba. Zanimljivo je da se izrazom *prava plavuša* u pravilu dotiče samo taj stereotip (*Nikad neću zaboravit kad sam je vidjela da leži na cesti i pokušava probušit gumu (kao prava plavuša umjesto nečeg oštrog, ona pokušavala grančicom).*; *Jedna od njih je stanovita Franzi. Prava plavuša, blentava do jaja, ništa ne kuži.*; *Crvenkapica je prava plavuša. Brije po svom i baš ne kopča prebrzo.*), a ne stereotip o fizičkoj privlačnosti. Još je zanimljivije da su govornitelji u primjerima u kojima se spominje *prava plavuša* u značenju 'glupa plavokosa ženska osoba' često

²⁷⁹ To zapažaju i Halupka-Rešetar i Radić (2003.) pišući o oslovljavanju ljudi nazivima životinja u srpskome jeziku; riječ je, međutim, o dobromu načinu otkrivanja riječi ili izraza u prenesenome značenju, pa i onih koji označuju stereotipizirani pojam općenito, npr. *Auto je velik i motor je jak a i ja sam vozio ko pravi balkanac pa se gorivo trosilo drastično.*; *Sram vas bilo... balkanci jedni neotesani...*; *Bio bih zaista glup da me povrijedi takva izjava čovjeka koji se svih ovih godina pokušava prodati pod intelektualca, a ustvari je običan Balkanac.*; *A i ja imam frendicu s kojom više ne pričam jer je prava kokoš.*; *Jo i ja, kokoš jedna, šta sam vjerovala budalil!*; *Ova "gospođa" je ili jako loše informirana o stanju u svitu ili je obična kokoš.*

žene, a još zanimljivije da često govore o sebi²⁸⁰ (*Jezik sam si polomila od čitanja ovih višjezičnih tekstova. Još samo fali francuski i sljedećih mjesec dana ću hodati s gipsom u ustima. Da, da, sve sam ih čitala naglas ko prava plavuša.; Danas sam prava plavuša, izgubljena ko burek u svemiru, u nemogućnosti da u desetinki sekunde riješim i najgluplji problem kojeg imam, koliko mi inače treba za isti.; I, nije da smo Božo i ja sjedili na dijelu pozornice koji je „nakošen” i nije da je naša plava Martina (citiram nju samu: „A, baš sam prava plavuša”) zaboravila staviti Gajevu krasnu maramu.; Ha, ha, ha, jesam li ja to ispala prava plavuša?.*)

Pri identifikaciji stereotipa može biti korisno i pretraživanje korpusa s pomoću izraza *imenica koja označuje stereotipizirani pojam + jedan ili (jedan) običan + imenica koja označuje stereotipizirani pojam (... i onda više stvarno neću, neću ni riječi napisati o nogometu... bar do kvalifikacijskih utakmica... ja, plavuša jedna ženska, pa što bih ja uopće mislila o tako važnoj muškoj stvari...; Kao što rekoh, fulala sam temu. Tu ste svi neki naučnjaci, prepametni za mene, ja sam samo jedna obična plavuša....)*. Na 4. slici donosi se isječak iz *hrWaC-a* kao rezultat pretrage po upitu *prava plavuša*.

za Neckermann. Mini klub, djeca animacija. Jedna od njih je stanoviša Franzi. Prava plavuša , blentava do jaja, nista ne kuzi. I tako mi jednu vecer sjedimo s
0 23.11.2010. 12:56 Nena 0 23.11.2010. 13:20 ha, ha, ha, jesam li ja to ispala prava plavuša ? Da bljuvara? E Chef jesi ti neki vrag. krisi 0 23.11.2010. 13:26
feljnija, najbrže se izbori za klop u počupala je već sve biljke. Crvenkapica je prava plavuša . Brije po svom i baš ne kopča prebrzo. Zadnja skuži kad dolazi
11.2007., 15:54 ma moram se uključiti u ovu raspravu muškarčina, pa ću kao prava plavuša iskreno reći: krađu, krali su i krast će jedni i drugi, mjenjamo ih s
i sto god ti zelis da znači: rofi. Hvala na tako iscrpnom odgovoru, taj je samo prava plavuša mogla dati.... p Monica. 12.10.2006., 08:59 Evo zašto i oni koji r
. Anica je priznala da je priroda crnka i da boji kosu, a Barbara je tvrdila da je prava plavuša . Anica joj nije vjerovala pa su se djevojke svađale - Sumnjala s
inače dan kad funkcioniram kao i svaki drugi dan. Ali ne i danas. Danas sam prava plavuša , izgubljena ko burek u svemiru, u nemogućnosti da u desetinki
i ima pravo, no napomenula sam nekoliko puta da koristim vlastito, kao svaka prava plavuša , sintaksirane rečenice i neke od grešaka su namjerno učinjene

2. slika: Isječak iz *hrWaC-a*, rezultat pretrage po upitu *prava plavuša*

2.4. Što je plavušino?

Tijekom rada na *Mrežniku* primijetili smo naglašeno nisku učestalost posvojnih pridjeva (pridjeva na *-ov*, *-ev*, *-in*) izvedenih od imenica koje označuju živoga posjedovatelja. Pridjev *plavušin* dobro je potvrđen, ali su imenice uz koje stoji taj pridjev prilično neočekivane: *čuđenje, dekolte, dilema, entuzijizam, kupaonica, memoari, monitor, password, seka, specijalnost, tata, zamrzivač*.²⁸¹ Korpusni podatci (vidi 5. sliku) pokazuju da se taj pridjev najčešće pojavljuje u vicevima o plavušama, što objašnjava semantičku raznolikost i nepredvidivost imenica koje se pojavljuju uz pridjev *plavušin*. Za pridjev *plavušanov* ni u *hrWaC-u* ni u *Hrvatskoj jezičnoj riznici* nema potvrda.

²⁸⁰ To je u suprotnosti s uobičajenim mišljenjem koje komentira Pišković (2018: 296): „Kako smo već isticali (Pišković 2014: 161–162), koncept seksizma temeljio se na postavci da seksističkim jezikom govore oni koji su na poziciji moći, dakle muškarci.”

²⁸¹ Uz posvojne se pridjeve u načelu pojavljuju imenice koje izražavaju osnovne odnose otuđive (označuju predmete koji tipično pripadaju posjedovatelju označenu imenicom od koje je izveden posvojni pridjev) i neotuđive posvojnosti (označuju dijelove tijela i rodbinske odnose).

?	- Zato jer kut ima dvadeset stupnjeva. 28. Što kažu	plavušine	noge kad se posvađaju? - " Među nama je svršeno " 29. Do
eka	JUTARNJI LIST. 32. Zašto se vide otisci cipela na	plavušinom	monitoru? - Zato jer je pokušavala ući na Internet. 33. Zašto
a s	dvije moždane stanice? Trudnica. 83. Kako umiru	plavušine	moždane stanice? Usamljene. 84. Koja je oprema potrebna
se	na drugi dio kreveta. Nakon početnog oduševljenja,	plavušin	entuzijazam je naglo pao. Sada se sklopčala i krenula prerr
ž.,	09:33 http://i39.tinypic.com/r25o4y.jpg Kaze jedna	plavusina	noga drugoj: " Kad cemo se nas dvije sastati? " Pouka: Pje
Pa,	tko je vidio trokut s dva tupa kuta - Uš ' o atom u	plavušinu	glavu i udari slučajno od mozak, pa kaže " sorry, nisam te v
je	plavuša cijelu noć učila? Imala je test urina. Koji je	plavušin	najbolji četveronožni prijatelj? Krevet. Kako potopiti podmorr
rapija	" vs. " kromoterapija " Plavuša o cigaretama - (	plavušin	tata obrača se sinu) " a dobro, pušiš sebi a ne meni " eto tc
ravi	jer sam NEPISMEN. " Zašto nikada nema leda u	plavušinom	zamrzivaču? - Nije znala recept. - Natjecali su se Švicarac,
nijeti	ga na platformu. Igrate pomoću kursorških tipki.	Plavušin	password DOšao plavuši serviser popraviti računalo i traži ju

3. slika: Isječak iz *hrWaC-a*, rezultat pretrage po upitu *plavušin*

3. Gramatikalizacija stereotipa

Jezik odražava spolne/rodne odnose (te stereotipe o spolnim/rodnim ulogama i spolnu/rodnu (ne)ravnopravnost) na mnogo načina. Često se, kad je riječ o hrvatskome jeziku i njegovoj gramatičkoj strukturi kao ogledalo spolnih/rodnih odnosa spominje nepostojanje ili neuporaba ženskoga mocijskog parnjaka nekih profesijskih imenica.²⁸² Kod imenica koje označuju osobu određene boje kose može se primijetiti veza između stereotipizacije spolnih/rodnih uloga i gramatičke (tvorbene) strukture. Na temelju podataka iz *Mrežnika*, *Hrvatskoga jezičnog portala* te *Tvorbe riječi u hrvatskome jeziku* (Babić 2002.) sastavili smo tablicu (vidi 6. tablicu) u kojoj donosimo imenice navedene u tim izvorima tvorene sufiksacijom od pridjeva kojima se označuje boja. Donosimo samo one potvrde za koje postoji i potvrda da označuju (i) mušku i/ili žensku osobu, odnosno ne donosimo potvrde za sufikse kojima se od pridjevnice osnove pridjeva kojim se označuje kakva boja izvodi naziv životinje ili predmeta ako se istim sufiksom ne izvodi imenica koja označuje mušku ili žensku osobu (npr. *-an*: *šaran*, *-anjak*: *bjelanjak*, *žutanjak*; *-ika*: *bjelika* (vino), *rumenika* (vino), *žutika* (biljka); *-ilo*: *bjelilo*, *rumenilo*, *crnilo*; *-ina*: *bjelina*, *modrina*, *crnina*; *-ko*: *bjelko*, *sivko*, *-onja*: *sivonja*; *-utak*: *bjelutak*). U tablici su podcrtane imenice kojima se označuje muška ili ženska osoba od kojih se izvodi mocijski parnjak.

²⁸² Često se o tome piše tako da pogrešno izjednačuju kategorije spola i gramatičkoga roda, na što upozoravaju npr. Hudeček i Mihaljević (2014., 2019) te Pišković (2016: 347): „Naime tvrdnje da su u gramatičku strukturu jezika upisana seksistička načela i da se gramatika urotila protiv žena proizlaze iz poistovjećivanja (apstraktne) gramatičke kategorije roda i biološke činjenice spola (...) Dakle znanstveno je posve neutemeljeno tvrditi da je gramatički rod produžetak prirodnoga spola i da se imenicama koje označavaju nežive entitete pridružuje gramatički rod koji odražava obilježja određenoga spola. Takve se teorije danas prepričavaju u maniri anegdote. Zbog istoga je razloga proglašavanje gramatičkoga roda pristranim subjektom ili silom koja diskriminira žene također spekulativno, čak i zastarjelo jer se pojavljuje nakon što su teorije fundirane iz iste zablude, samo suprotnoga predznaka, već odavna odbačene i prevladane.”

6. tablica: Imenice izvedene od pridjevnih osnova kojima se označuje (i) muška/
/ženska osoba

	ženska osoba	muška osoba	životinja	ostalo
-ac		<u>bijelac</u> <u>crnac</u> plavac žarg.	bijelac (konj, leptir) vranac	plavac (vino)
-aš		<u>zelenaš</u>	bjelaš (konj) crnjaš (riba) crvenaš (kukac) sivaš (orao)	
-ka	crnka plavka		bijelka (kokoš, riba) Bijelka, Crnka, Plavka, Rumenka (imena krava)	
-ojka	plavojka			
-ulja	crnkulja		mrkulja, sivulja, šarulja (krave), modrulja, plavulja (zmije)	
-uša	<u>plavuša</u> garavuša smeđuša		jastrebuša (kokoš boje jastreba)	

Analizom imenica koje označuju osobu tvorenih sufixacijom od pridjevnih osnova koje označuju boju te ostalih imenica tvorenih istim sufixima, može se zaključiti:

- od imenica muškoga roda izvedeni su mocijski parnjaci ženskoga roda *bjelkinja* (< *bijelac*), *crnkinja* (< *crnac*), *zelenašica* (< *zelenaš*); od imenice *plavac* (razg. 'policajac') nema ženskoga mocijskoga parnjaka²⁸³; od imenica kojima se označuje ženska osoba izvedenih od pridjeva kojima se označuje boja samo imenica *plavuša* ima tvorbeni mocijski parnjak
- sufixima od kojih se tvore imenice za žensku osobu određene boje kose redovito se tvore i imenice kojima se označuju životinje određene boje; npr. sufix *-ka* čest je u tvorbi imenica ženskoga roda, ali jedini primjeri tvorbe izvođenjem od pridjeva kojim se označuje boja su primjeri imenica kojima se označuje ženske osobe i životinje²⁸⁴

²⁸³ U korpusima je riječ *plavka*, kad se odnosi na osobu, potvrđena samo u značenju 'ženska osoba plave kose', često u starijim tekstovima. U tome značenju potvrđena je i u HJP-u, RHJ-u i VRH-u.

²⁸⁴ U nazivima i opisima životinja dobro je potvrđena i složeno-sufiksijaska tvorba u kojoj sudjeluje sufix *-ka*: *bjelouška*, *crnoglavka*, *crvenorepka*, *crnoperka*...

- sufiks *-uša*, koji se pojavljuje u *plavuša*, *smeđuša*, *garavuša*, ima i uz druge osnove (*oficiruša*, *soldatuša*, *sponzoruša*, *vojničkuša*; iznimka je *ređuša*) pogrdno značenje; sufiks *-ulja* koji se pojavljuje u *crnkulja* ‘crnokosa ženska osoba’ prema Babićevoj se tvorbi (tu riječ Babić označuje kao blago pogrdnu²⁸⁵) pojavljuje također u imenicama (izvedenicama od pridjeva) kojima se označuju životinje, npr. krave: *mrkulja*, *sivulja*, *šarulja* ili zmije: *modrulja*, *plavulja*.

Ti nam primjeri pokazuju da je spolna/rodna korektnost mnogo dublje zakodirana od površine na kojoj se raspravlja o tome trebaju li u oglasima za posao biti navedena oba mocijska parnjaka.

3. Obrada rječničkih jedinica koje označuju stereotipizirane pojmove

U pregledanim hrvatskim jednojezičnim rječnicima (HJP, RHJ, ŠR, VRH) nema natuknice *plavušan*, a riječ *plavuša* definira se kako je prikazano u 7. tablici.

7. tablica: Definicije imenice *plavuša* u hrvatskim jednojezičnim rječnicima

rječnik	definicija imenice <i>plavuša</i>
HJP	ženska osoba svijetložute kose, plavojka, plavka (<i>plavojka</i> i <i>plavka</i> ne definiraju se, nego upućuju na <i>plavuša</i>)
RHJ	ž plavojka, plavka (<i>plavojka</i> i <i>plavka</i> definiraju se ‘žena plave kose i plavih očiju’)
ŠR	žena koja ima plavu kosu
VRH	ženska osoba plave, svijetložute kose (primjer: <i>zanosna plavuša</i>)

U stranim jednojezičnicima koje smo pregledali uglavnom je riječ o homografiji imenice i pridjeva, odnosno o poimeničavanju pridjeva, a u rječniku se bilježi samo pridjev. U engleskim se rječnicima spominje i imenica.²⁸⁶

²⁸⁵ Potvrđeno jednim primjerom u *Hrvatskoj jezičnoj riznici*: »Kad sam mu kupio Ivanov dvor – crvenom ciglom pokriven i češki uređen – ka’ da sam mu kupio pola sela« – misli *bahato*, ne bez neke sitne osvetoljubivosti. – »Neka mi sad prepriječi put ona njegova crnkulja. Za sisu bi’ je prid cilim selom. Bi’ Isukrsta mi, sina raspetog! I nju ću kupit. Nek samo bljuzne cinu. Ha!« Mirko Božić. *Neisplakani*.

²⁸⁶ U engleskome se imenica *blonde* upotrebljava za žensku osobu, a pridjev i imenica *blond* rodno neutralno ili za mušku osobu.

8. tablica: Definicije imenice *blonde/blond* u nekim engleskim rječnicima

rječnik	definicija imenice <i>blonde</i>	definicija imenice <i>blond</i>
<i>Cambridge dictionary</i> https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/blonde	<i>a woman with pale yellow or gold hair</i>	(usually female <i>blonde</i>)
<i>Collins COBUILD Dictionary</i> https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/blonde	<i>A blonde is a woman who has blond hair.</i>	(usually female <i>blonde</i>)
<i>dictionary.com</i> https://www.dictionary.com/browse/blonde	<i>a woman or girl having this coloration</i> (ispred definicije imenice definicija je pridjeva ' <i>of a woman or girl having fair hair and usually fair skin and light eyes</i> ')	a blond person
<i>Merriam Webster Dictionary</i> https://www.merriam-webster.com/dictionary/blond		<i>person having blond hair — spelled blond when used of a boy or man and usually blonde when used of a girl or woman</i>

4. Kakva je plavuša u *Mrežniku*?

Pri obradi rječničkih jedinica u *Mrežniku* pokazalo se da obrada riječi i izraza koji označuju stereotipizirane pojmove otvara dvije vrste problema.

Prvi se odnosi na leksikografski pristup i razlučivanje jedinica ovisno o tome ostvaruje li se stereotipizacija u prenesenome ili konotativnome značenju. Drugi se odnosi na interpretaciju podataka kojom bi se osiguralo točno prenošenje podataka korisniku bez obzira na to što je npr. riječ o uvredljivome stereotipu, ali i na iznalaženje načina koji bi osigurao i društvenu korektnost.

Nastojeći uspostaviti održiv formalni kriterij za obrađivače, u *Mrežniku* razlikujemo dvije skupine riječi i izraza koje označuju kakav stereotipizirani pojam:

1. Stereotipizacija se jasno odražava u prenesenome značenju: riječ ili izraz koji označuju kakav stereotipizirani pojam ima osnovno, doslovno značenje i preneseno značenje koje se na osnovno značenje oslanja samo putem konotativnoga značenja pridružena osnovnomu značenju (već su spomenuti primjeri *balkanac* (ta se riječ u prenesenome značenju ne upotrebljava (samo) za Balkance, nego za neuljudene osobe bez obzira na to kojemu zemljopisnome području ili nacionalnoj skupini

pripadaju). U tekstu je već dan i primjer riječi *mačeha*, u čijoj smo obradi naveli preneseno značenje *pren. pogr.* 'Mačeha je osoba ili organizacija koja se za koga ili što ne brine i ne zalaže onako kako bi trebala' jer se ono ne odnosi na mačehu, očevu ženu njegovoj djeci iz prethodnih brakova, nego se s tim značenjem povezuje samo putem konotativnoga značenja (o kojemu jasno govore kolokacije koje se donose uz osnovno značenje, vidi 2. sliku), te npr. nazivi za životinje kad se njima oslovljava ili naziva osoba: u takvim je slučajevima neupitno riječ o prenesenom značenju koje se bilježi u rječniku. Uporabna uvredljivost rječničke jedinice u takvu se značenju označuje oznakom *pren. pogr.*, a po potrebi donosi se i objašnjenje u uporabnoj napomeni.

2. *Plavuša* je predstavnik druge skupine riječi ili izraza koji označuju stereotipizirani pojam, u kojima se riječ ostvaruje u osnovnome značenju ('plavokosa ženska osoba') i u značenju u koje se prenosi i osnovno značenje ('plavokosa ženska osoba koja je glupa'). Riječ *plavuša* ne upotrebljava se naime u značenju 'glupa ženska osoba' neovisno o boji kose ženske osobe na koju se odnosi. U takvim slučajevima nismo uspostavljali posebno značenje (*pogr.* 'glupa plavokosa ženska osoba'), nego smo negativnu stereotipizaciju pokazali dijelom u kolokacijskome bloku te opisali i oprijemili u uporabnoj napomeni (vidi 6. sliku).

Obrada riječi koje označuju stereotipizirane pojmove, osobito kad je riječ o negativnoj (primjerice spolno/rodno ili politički nekorektnoj) stereotipizaciji, otvara i pitanje društvene odgovornosti i političke korektnosti u rječniku, odnosno pitanje o tome koliko je važna i kako se ostvaruje društvena odgovornost u rječniku²⁸⁷; je li funkcija rječnika i odgojna, odnosno ta da utječe na mijenjanje negativnih odnosno društveno neprihvatljivih stereotipa ili da ih barem ne podržava (te podržava li ih i time što ih uopće bilježi²⁸⁸); koliko o načinu donošenja jezičnih jedinica koje označuju stereotipizirani pojam odlučuje pretpostavljeni profil korisnika? Može li i kako leksikograf ostati i znanstveno dosljedan (ne zanemariti jezične činjenice koje odražavaju stereotipizaciju, makar ona bila negativna i diskriminirajuća) i može li pritom biti i društveno korektan? Pitanjem *Kakva je plavuša u Mrežniku?* postavljenim u naslovu i istovjetnim s najčešćim kolokacijskim pitanjem koje u *Mrežniku* postavljamo za imenice, pokazujemo da smo se i s takvim dvojabama

²⁸⁷ Usp. npr. Gorjanc (2004: 153): „Slovarji imajo pomembno družbeno funkcijo, v družbi so sprejeti ne le kot zbirka besedja določenega jezika, ampak kot zaklad kulture ali celo celote ljudskega vedenja.” Vidi i Eppl 2000, te Gorjanc 2007., 2007a.

²⁸⁸ Odgovori na takva pitanja razlikuju se opet s obzirom na to o kakvu je rječniku riječ. U rječniku koji nastaje temeljem korpusa i posve automatizirano, npr. *One Click Dictionary*, takvih dilema nema jer on jednostavno prenosi stanje iz korpusa. Takva se pitanja ne otvaraju i u drugim vrstama korpusom vođenih rječnika bez obzira na to koliko je aktivna uloga leksikografa u klasičnome smislu. Međutim, kod korpusno utemeljenih rječnika poput *Mrežnika* naglašena je i uloga leksikografa u probiru podataka koji se donose u rječniku te je nužno zauzeti odnos prema načinu na koji će se prikazati negativni spolni/rodni i etnički stereotipi. O spolnoj/rodnoj stereotipizaciji, odnosno o seksizmu u rječniku, vidi i u Eppl 2000, te u poglavljima *Rod i spol, muško i žensko* te *Stari i mladi*.

tijekom rada na *Mrežniku* susretali pri obradi riječi koje odražavaju društvene, spolne/rodne i ostale stereotipe te morali uspostaviti što dosljednije modele njihove obrade. O načinu na koji će pristupiti obradi takvih riječi leksikograf dijelom donosi odluku već odlučujući o tome hoće li rječnik koji sastavlja biti korpusno utemeljen ili korpusom vođen. U *Mrežniku* se primjenjuje načelo da se izbjegava donošenje potencijalno uvredljivih primjera²⁸⁹ (osobito se izbjegavaju primjeri u kojima se spominje kakvo ime (osobno, poduzeća, tijela, grada itd.) u pogrdomome kontekstu, a vjerna se interpretacija korpusnih podataka osigurava uporabnim napomenama u kojima se donose i takvi primjeri uz komentar (ponovno uz izbor primjera u kojima se ne spominju imena koja jednoznačno identificiraju koju osobu ili koji drugi entitet). Osnovno je načelo da se korpusni podatci ne falsificiraju i ne ignoriraju, nego da se odabere prikladan način njihove interpretacije.²⁹⁰ U njemu se slijedi načelo da se pri donošenju odluke o relevantnosti podataka traži i prikladan način njihova donošenja u rječniku; to se odnosi i na rječničke jedinice koje odražavaju negativne i društveno nepoželjne stereotipe i/ili koje su potencijalno uvredljive za koju društvenu skupinu. U modulu za odrasle govornike hrvatskoga jezika (osnovnome modulu) takve se jedinice donose, ali se uvijek upozorava korisnika na njihov status ili s pomoću oznake *pogr.* i/ili u uporabnoj napomeni.

Posljedično tomu, pri obradi svih jedinica koje odražavaju negativne ili društveno nepoželjne stereotipe druge opisane vrste, u *Mrežniku* se donosi napomena o negativnoj stereotipizaciji, ali i jasno naznačuje da je riječ o stereotipu. Sukladno obradi riječi *plavuša* (vidi 3. primjer), u kojoj se stereotipizacija objašnjava u uporabnoj

---

²⁸⁹ O uvredljivim izrazima i njihovu statusu u rječniku vidi u Schutz (2002: 638), koji razlikuje izravno uvredljive izraze i neizravno uvredljive izraze utemeljene na stereotipnoj predodžbi o kakvoj skupini; na to se osvrće i Lazić (2020: 101): „Takav je slučaj (to jest primjer neizravno uvredljivih izraza, op. a.), primjerice, s pridjevima *ženskast* i *nemuževan*, koji, osim što se mogu upotrijebiti s izravnom namjerom da se koga prikaže u negativnome svjetlu, također odražavaju stereotipne predodžbe o ženama i muškarcima, što može biti uvredljivo za te društvene skupine.”

²⁹⁰ Usp. Schutz (2002: 641): „We must face the fact that the lexicon does reflect many unpleasant stereotypes, we have to decide upon the relevance of this specific type of information for the type of dictionary that we wish to bring about, and we must determine the adequate form in which we will present this information and then be as consistent as possible in following the chosen procedure.” te odgovor na pitanje o statusu uvredljivih i vulgarnih riječi u *Oxford Dictionary* (<https://www.lexico.com/explore/vulgar-language-in-dictionaries>): „Our general adult-level dictionaries cover informal and offensive terms and meanings as well as standard, formal, and technical vocabulary. They are not deliberately excluded because they are as much a part of the language as any other words. Our policy is to include informal or offensive words on the basis of their currency of use, as reflected in the Oxford English Corpus and other databases, but always to alert the user by marking them clearly and appropriately using labels such as ‘derogatory’ or ‘vulgar’, and also by specific usage notes. We mark as ‘offensive’ any words or meanings which are likely to cause offence, even if a user may intend no offence by using them. We are constantly re-evaluating and improving our dictionary texts and this includes ongoing assessment of the way in which these labels are applied.” Sredstvo prikladnoga načina interpretacije katkad je i pažljiv probir primjera, o čemu piše Lazić (2021: 102) osvrćući se na obradu glagola *tračati* u *Mrežniku*: „Iako se u korpusnim podacima žene češće pojavljuju kao osobe koje se bave tračem, to nije isključivo tako, stoga su odabrani primjeri u kojima se osobe obaju spolova spominju kao sudionici trača.”

---

napomeni, obrađene su u *Mrežniku* i njezine izvedenice *plavušin* te *plavušan* (vidi 4. i 5. primjer).

3. primjer: Obrada imenice *plavuša*

plàvuša im. ž. (G plàvuše, DL plàvuši, A plàvušu, V plàvušo, I plàvušom; mn. NAV plàvuše, G plàvušā, DLI plàvušama)

Plavuša je ženska osoba svijetle kose, plavokosa ženska osoba.

Sa slušalicama na ušima, naočalama na očima i sportski odjevena prelijepa plavuša viđena je kako kupuje u lokalnoj trgovini u New Yorku.

Ružičasti sako od satena voljet će starke, a pidžama–hlače iste nijanse idealne su uz balerinke sa zakovicama. Boja je to koja pristaje i brinetama i crnkama i plavušama.

Unatoč brojnim vicevima na račun plavuša one zarađuju 700 eura više od žena drugih boja kose, pokazalo je posljednje britansko istraživanje.

Kada i Darija dolazi u Zagreb, ta mala plavuša s velikim loknama, Lea napokon pronalazi sebi ravnu, a zajedno postaju zvijezdama opere Engelbelta Humperdincka Ivica i Marica.

Kakva je plavuša? dugokosa, dugonoga, platinasta, prsata, seksi, silikonska, vitka, zanosna, zgodna

Koordinacija: plavuša i brineta, plavuša i crnka, plavuša i crvenokosa

MUŠKO: plavušan, **SINONIMI:** plavka *zast.*, plavojka

◦ Riječ *plavuša* često se upotrebljava u kontekstima u kojima odražava stereotip o gluposti, snažno podržan vicevima o plavušama, u kojima se *plavuša* najčešće spominje u uvodnome pitanju, npr. *Što plavuša radi na dnu mora?*, *Kako plavuša pravi pekmez?*, *Zašto plavuša nosi jogurt oko vrata?* Taj se stereotip odražava i u primjerima u kojima govoriteljica govori o sebi, često kao o *pravoj plavuši*, npr.: *Ha, ha, ha, jesam li ja to ispala prava plavuša?*, *Danas sam prava plavuša, izgubljena ko burek u svemiru, u nemogućnosti da u desetinki sekunde riješim i najgluplji problem koji imam.*

TVORBA: *plav-uša*, **TVORENICE:** plavušan, plavušica, plavušin

4. primjer: Obrada pridjeva *plavušin*

plàvušin prid. (G plàvušina; ž. plàvušina, s. plàvušino)

Plavušin je koji pripada plavuši.

I tu dolazi do plavušinog problema, kako upoznati nekog a da te jednostavno njegove mane ne budu u oko?

Razmislite ponovno: Iako ćemo viceve češće čuti iz usta muškaraca, ovaj primjer stereotipa o plavušinoj inteligenciji nije primjer seksizma, već čiste ženske zlobe.

Što je plavušino? dekolte; kupaonica, monitor, *password*, zamrzivač; čuđenje, dilema, entuzijazam, specijalnost; seka *razg.*, tata *hip*.

◦ Pridjev *plavušin* najčešće je potvrđen u vicevima obično u uvodnim pitanjima, npr.: *Koji je plavušin najbolji četveronožni prijatelj?*, *Zašto nikada nema leda u plavušinom zamrzivaču?* Stoga su imenice uz koje se pojavljuje (ovdje navedene u rubrici *Što je plavušino?*) značenjski različite od imenica koje se tipično pojavljuju uz posvojne pridjeve, a koje označuju posjedovano u temeljnome posvojnom odnosu materijalnoga pripadanja (npr. uvjetovanoga zanimanjem ili statusom osobe označene imenicom

---

od koje je pridjev izveden) te pripadanja temeljem odnosa dio – cjelina (u kojima je posjedovano dio tijela) i rodbinske povezanosti.

TVORBA: plavuš-in

5. primjer: Obrada riječi *plavušan*

plavušan im. m. (GA plavušana, DL plavušanu, V plavušane, I plavušanom; mn. NV plavušani, G plavušana, DLI plavušanima, A plavušane)

Plavušan je muška osoba svijetle kose, plavokosa muška osoba.

Veselja globalizacije pridonijela su tome da se danas i u hladnoj Skandinaviji na širokim čistim ulicama, umjesto da ste okruženi plavušama i plavušanima, osjećate kao u New Yorku ili Londonu, što tom prekrasnom gradu daje poseban štih.

Sretna sam i zaljubljena u jednog plavušana iz Beograda, a sigurno ne bi bio kraj mene da ne podupire to što radim – kaže.

To je film o maloju dvjestodišnjoj vampirici, u tijelu na prvi pogled plahe dvanaestgodišnje djevojčice, i njena odnosa prema malom slatkom plavušanu Oskaru.

Kakav je plavušan? geliran, ljepuškast, nakvarcan, natapiran, plavook, sladak, tanašan, zgođušan

ŽENSKO: plavuša

◦ Riječ *plavušan* rijetko se upotrebljava bez dodatnih konotacija. Kad se upotrebljava za dječaka, njome se izriče poseban emocionalni naboj i dragost. Kad se upotrebljava za muškarca, češće se upotrebljava u podrugljivom kontekstu kako bi se istaknulo da je riječ o muškarcu koji s gledišta govornika pretjerano pazi na svoj izgled, odnosno koji ne odgovara govornikovo predodžbi o tipično muškim osobinama, npr. *Ja sam filmofil i ne dozvoljavam ikakvo ometanje kad se ugase svjetla. Na svu sreću ljubavni zanos brzo prolazi kad gledate raspekmeženog natapiranog plavušana kako cmizdri na muškom ramenu, kako se tuži mami i osvaja svijet.*

TVORBA: plavuš-an, **TVORENICE:** plavušančić, plavušanov

4. Zaključak

U leksikografskome se radu pojavljuje složen problem razgraničavanja konotativnoga i prenesenoga značenja riječi. U *Mrežniku* se ne odstupajući od načela da se u rječničkim definicijama donose denotativna značenja redovito daje informacija i o konotativnome značenju, u prvome redu u kolokacijskome bloku jer se ono najbolje razaznaje iz kolokacija u kojima se riječ nalazi te s pomoću primjera, odnosno konteksta. Za rječničke se jedinice donose podatci o denotativnome, konotativnome te sintagmatskome značenju smatrajući da se tako daje potpuna definicija određene riječi jer se riječ nikad ne ostvaruje izvan konteksta. Kad je riječ o riječima koje označuju pojam s kojim se povezuju određeni stereotipi, mogućnost koja stoji na raspolaganju obrađivaču (s obzirom na to kojoj od dviju skupina rječnička jedinica koja odražava stereotipizaciju pripada, vidi 3. poglavlje), i kojom se pri obradi u *Mrežniku* često služimo, jest i donošenje uporabne napomene u kojoj se korisniku objašnjava kontekst u kojemu se stereotipizacija prepoznaje. To omogućuje i zadržavanje društvene korektnosti obrađivača rječničke građe uz pružanje potpune

---

obavijesti o značenju pojedine riječi, što svakako i jest primarni cilj i svrha svakoga rječnika, odnosno cilj koji rječnik nikad ne smije iznevjeriti.

Izvori i literatura

- Babić, Stjepan. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Nakladni zavod Globus i HAZU. Zagreb.
- Baza etnika i ktetika. <http://hrvatski.hr/etnici-i-ktetici/> (pristupljeno 14. veljače 2021.).
- Beddow, Michelle. 2011. Hair Stereotypes and Their Associated Perceptions in Relationships and the Workplace. *PSI CHI Journal of Undergraduate Research* 16. 12–19.
- Blagus Bartolec, Goranka. 2015. Jesu li svi Dalmoši blitvari, a Slavonci prike? *Hrvatski jezik*. 2/3. 32–33.
- Cambridge Dictionary <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/blonde> (pristupljeno 16. veljače 2021.).
- Clayson, D. E.; Maughan, M. R. 1986. Redheads and blonds: Stereotypic images. *Psychological Reports*. 59 (2, Pt 2). 811–816.
- Collins COBUILD Dictionary. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/blonde>
- dictionary.com. <https://www.dictionary.com/browse/blonde> (pristupljeno 16. veljače 2021.).
- Epple, Barbara. 2000. Sexismus in Wörterbüchern. *Proceedings of the 9th EURALEX International Congress*. Ur. U. Heid, S. Evert, E. Lehmann, Ch. Rohrer. Universität Stuttgart. Stuttgart. 739–749.
- Gorjanc, Vojko. 2004. Politična korektnost in slovarski opisi slovenščine – zgolj modna muha? *Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. 40. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: zbornik predavanj. Ur. M. Stabej. Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Ljubljana. 153–161.
- Gorjanc, Vojko. 2007. Identitet: kreiranje u diskursu i konstrukcija u rječniku. *Jezik i identiteti. Zbornik radova s 20. znanstvenog skupa HDPL-a*. Ur. Jagoda Granić. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb – Split. 185–192.
- Gorjanc, Vojko. 2007a. Kontekstualizacija oseb ženskega in moškega spola v slovenskih tiskanih medijih *Stereotipi v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. Zbornik predavanj: Ljubljana 25. 6. – 13. 7. 2007*. Ur. Novak Popov, Irena. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Ljubljana. 173–180.
- Halupka-Rešetar, Sabina; Radić, Biljana. 2003. Animal names used in addressing people in Serbian. *Journal of Pragmatics* 35. 1891–1902.
- Hanks, Patric. 2006. How people use words to make meanings: Semantic types meet valencies. U: *Input, process and product: Development in teaching and language corpora*. Ur. Alex Boulton; James Thomas. Masaryk University Press. Brno.

-
- Hanks, Patric. 2016. Definition. U: *The Oxford Handbook of Lexicography*. Ur.: Durkin, Philip. Oxford University Press. 94–123.
- HJP = *Hrvatski jezični portal* <http://hjp.znanje.hr/> (pristupljeno 15. veljače 2021.).
- Hudeček, Lana. 2021. Rječnik i stereotipi – Kakva je plavuša u Mrežniku? *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/2. 511–539.
- Hudeček, Lana. 2022. Hair Colour Stereotypes in Croatian Language Corpora. *Collegium antropologicum* 46/3. 197–206.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2014. Jesu li i učenice učenici, a članovi aktiva nastavnika i nastavnice? *Hrvatski jezik* 1/2. 5–10.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2018. *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik. Upute za obrađivače. Radna inačica*. <http://ihjj.hr/mreznik/uploads/upute.pdf> (pristupljeno 15. veljače 2021.).
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2019. Profesijski nazivi u hrvatskoj e-terminografiji i e-leksikografiji. *Studia lexicographica* 13/24. 75–95.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2019a. Croatian Web Dictionary – Mrežnik – Linking with Other Language Resources. *Electronic lexicography in the 21st century. Proceedings of the eLex 2019 conference*. Ur. Iztok Kosem i dr. Lexical Computing CZ, s.r.o. 72 – 98. Brno.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2020. The *Croatian Web Dictionary – Mrežnik* Project – Goals And Achievements. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46/2. 645–667.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2020a. Collocations in the *Croatian Web Dictionary – Mrežnik*. *Slovensščina* 2.0. 8 (2). 78–111.
- Keith, Allan. 2007. The pragmatics of connotation. *Journal of Pragmatics*. 39/6. 1047–1057 <https://oed.hertford.ox.ac.uk/literary-sources/literary-issues/connotation-vs-denotation/> (pristupljeno 1. ožujka 2021.).
- Lazić, Daria. 2020. Trač kao tekstna vrsta i leksikografski problem. *Saznanje* 2. 92–104.
- Lexico. <https://www.lexico.com/explore/vulgar-language-in-dictionaries> (pristupljeno 1. ožujka 2021.).
- Merriam Webster Dictionary*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/blond> (pristupljeno 16. veljače 2021.).
- Mrežnik*. <http://ihjj.hr/mreznik/> (pristupljeno 16. veljače 2021.).
- Oxford English Dictionary*. <https://oed.hertford.ox.ac.uk/literary-sources/literary-issues/connotation-vs-denotation/> (pristupljeno 15. veljače 2021.).
- Pišковиć, Tatjana. 2018. Jezične rodne ideologije u hrvatskim ženskim časopisima prve polovice 20. stoljeća. *Suvremena lingvistika*. 44/86. 291–327.
- Pišковиć, Tatjana. 2016. Perpetuiranje rodni stereotipa u hrvatskim rječnicima. *Romanoslavica* 52/2. 343–363. <https://stilistika.org/stiloteka/rasprave/250-perpetuiranje-rodni-stereotipa-u-hrvatskim-rjecnicima> (pristupljeno 28. veljače 2019.).

-
- Pojmovnik e-leksikografije*. <http://ihjj.hr/mreznik/page/pojmovnik/6/> (pristupljeno 27. veljače 2021.).
- Repozitorij metafora hrvatskoga jezika*. <http://ihjj.hr/metafore/> (pristupljeno 27. veljače 2021.).
- RHJ = Šonje, Jure (ur.). 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Školska knjiga. Zagreb
- Schutz, Rik. 2002. Indirect Offensive Language in Dictionaries. *Proceedings of the 10th EURALEX International Congress*. Ur. Anna Braasch; Claus Povlsen. Center for Sprogteknologi. Copenhagen. 637–641.
- Struna*. <http://struna.ihjj.hr/> (pristupljeno 27. veljače 2021.).
- ŠR = Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica (ur.) 2012. *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školska knjiga. Zagreb.
- Tanasić, Nevena. 2010. Denotacija i konotacija imena *Balkan* i njegovih izvedenica. *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis* 4/4. 111–118.
- VRH = Jojić, Ljiljana; Nakić, Anuška; Vajs, Nada; Zečević, Vesna (ur.). 2015. *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Školska knjiga. Zagreb.